

Metodický pokyn MPSV ze dne 2.11.1995

k postupu obecních úřadů obcí s rozšířenou působností při poskytování pomoci ohroženým dětem (upravený podle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů) – ve znění účinném od 15.3. 2007

Při poskytování pomoci dítěti v naléhavých případech (ustanovení § 16 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů - dále jen „zákon“) se doporučuje obecním úřadům obcí s rozšířenou působností, v součinnosti s obecními úřady, soudy, zdravotnickými pracovníky, zdravotnickými a školskými zařízeními pro výkon ústavní výchovy, zařízeními sociálních služeb (domovy pro osoby se zdravotním postižením), zařízeními pro děti vyžadující okamžitou pomoc a jinými zařízeními sociálně-právní ochrany dětí a Policií ČR postupovat podle následujících zásad:

1. Ocitlo-li se nezletilé dítě bez jakékoliv péče nebo jsou-li jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, je obecní úřad obce s rozšířenou působností povinen podat neprodleně návrh soudu na vydání předběžného opatření¹ podle ustanovení § 76a občanského soudního řádu.

2. Je-li k záchraně života nebo zdraví nezletilého dítěte nezbytné neodkladně provést vyšetřovací nebo léčebný výkon a rodiče odpírají podrobit dítě tomuto výkonu zabezpečí obecní úřad obce s rozšířenou působností v součinnosti s ošetřujícím lékařem (praktickým lékařem pro děti a dorost, u něhož je dítě registrováno), popř. s dětským oddělením nejbližší nemocnice, přijetí dítěte do zdravotnické ústavní péče (ustanovení § 23 odst. 3 a 4 zákona č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů) na základě předběžného opatření.

Jestliže je zřejmé, že by v dosavadním výchovném prostředí, do něhož by se dítě mělo vrátit po ukončení vyšetřovacího nebo léčebného výkonu ve zdravotnické ústavní péči, byly jeho život nebo příznivý vývoj vážně ohroženy nebo narušeny, popř. by dítě bylo bez jakékoli péče, označí obecní úřad obce s rozšířenou působností v návrhu soudu na vydání předběžného opatření právnickou osobu, např. zařízení pro výkon ústavní výchovy (dále jen „zařízení“) nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo fyzickou osobu, do jejíž péče má být dítě svěřeno po propuštění ze zdravotnického zařízení..

3. O předběžném opatření rozhoduje **soud jen na návrh** (nikoliv tedy z vlastního podnětu tak, jako je tomu v jiných věcech péče o nezletilé).

Místně a věcně příslušným soudem je okresní soud, který je místně příslušný pro obvod navrhovatele (ustanovení § 74 odst. 4 občanského soudního řádu).

Navrhovatelem je obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušný podle místa trvalého pobytu dítěte. Jestliže se dítě nezdržuje v místě trvalého pobytu, řídí se místní příslušnost obecního úřadu obce s rozšířenou působností místem,

¹Uvedené skutečnosti v tomto metodickém pokynu se vztahují pouze k předběžnému opatření podle ustanovení § 76a zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

kde se dítě nachází.² Přitom místem trvalého pobytu se podle zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a o rodných číslech a o změně některých zákonů rozumí adresa pobytu občana v České republice, kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. Místem trvalého pobytu občana v době jeho narození je místo trvalého pobytu jeho matky, pokud se rodiče nedohodnou jinak. V případě, že nelze zjistit místo trvalého pobytu matky, rozumí se místem trvalého pobytu občana sídlo ohlašovny, v jejímž územním obvodu se občan narodil, nebo sídlo zvláštní matriky v případě, že se narodil v cizině; obdobně se postupuje také v případech, kdy žena s trvalým pobytem na území České republiky, která porodila dítě, jež je občanem České republiky, písemně požádá o utajení své osoby v souvislosti s porodem.

Podání návrhu nelze tedy odmítnout s poukazem na nedostatek místní příslušnosti obecního úřadu obce s rozšířenou působností.

V územně členěných statutárních městech podávají návrh magistráty těchto měst, pokud oprávnění k podání návrhu podle ustanovení § 16 zákona nepřenesla tato města statutem na úřady svých městských obvodů nebo městských částí. V hlavním městě Praze podává tento návrh Magistrát hlavního města Prahy, pokud oprávnění k podání návrhu nebylo Statutem hlavního města Prahy přeneseno na úřady městských částí.³

Obecní úřad obce s rozšířenou působností zajistí i v mimopracovní době podání návrhu, jestliže naléhavá potřeba svěření dítěte do péče jiné osoby nesnese odkladu (zařazení pracovníků obecního úřadu do systému vyrozumění - viz bod 7.).

4. Občanský soudní řád v ustanovení § 75 odst. 3 stanoví závazným způsobem **náležitosti návrhu** podávaného obecním úřadem obce s rozšířenou působností. Tento návrh, jehož vzor je obsažen příloze, tedy musí obsahovat náležitosti dle výše uvedeného ustanovení, ale v návrhu mohou být uvedeny i další skutečnosti:

- označení soudu, kterému je návrh určen
- označení věci, které se návrh týká; z tohoto označení musí být patrné, že se navrhovatel domáhá nařízení předběžného opatření podle ustanovení § 76a občanského soudního řádu
- jméno nezletilého dítěte, datum jeho narození a jeho bydliště
- jméno, povolání a bydliště, případně datum narození ostatních účastníků, (např. rodičů, popřípadě dalších osob odpovědných za výchovu dítěte), pokud jsou navrhovateli známa
- vylíčení rozhodujících skutečností odůvodňujících nařízení předběžného opatření

² Dle ustanovení § 61 odst. 3 písm. a) ve spojení s § 15 odst. 2, § 16 a § 37 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 88 písm. c) a § 74 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

³ Dle ustanovení § 139 odst. 2 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, ve znění pozdějších předpisů a ustanovení § 32 odst. 2 zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů.

- označení osoby, které má být dítě předáno do péče

- datum podání návrhu

- razítko a podpis navrhovatele (osoby oprávněné podepsat návrh za obecní úřad obce s rozšířenou působností). Připomíná se, že je nutné, aby k podpisu návrhu zmocnil příslušné pracovníky starosta obce s rozšířenou působností (viz § 21b občanského soudního řádu).

Doporučuje se, aby vedle těchto nezbytných náležitostí uvedl obecní úřad obce s rozšířenou působností i hodinu podání návrhu. Návrh by měl vždy obsahovat také bližší určení místa, kde se dítě fakticky nachází, pokud je navrhovatel známo.

Osobou, které má být dítě předáno do péče, se rozumí osoba fyzická (příbuzný dítěte nebo osoba blízká dítěti a rodině, pěstouni určení pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu nebo jiná vhodná osoba) nebo právnická osoba, zejména zařízení pro výkon ústavní výchovy, zařízení sociálních služeb (domovy pro osoby se zdravotním postižením) nebo zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. U zařízení v působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy půjde zpravidla o příslušný diagnostický ústav. Je-li třeba předběžným opatřením umístit do zařízení pro výkon ústavní výchovy dítě bez závažných výchovných problémů (např. v důsledku jeho náhlého osiření), může obecní úřad obce s rozšířenou působností dohodnout s příslušným diagnostickým ústavem, že v návrhu uvede místo diagnostického ústavu konkrétní dětský domov (§ 5 odst. 8 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních). Není-li možné takový postup s diagnostickým ústavem předem dohodnout, např. z důvodu časové tísně, je nutné v návrhu vždy označit příslušný diagnostický ústav. Stejně tak je nezbytné vždy navrhnout umístění dítěte do příslušného diagnostického ústavu v případě, kdy diagnostický ústav na provedení potřebné diagnostiky dítěte trvá. Obecní úřad obce s rozšířenou působností projedná okamžité přijetí dítěte do péče nahrazující dosavadní výchovné prostředí již před podáním návrhu s fyzickou osobou nebo se zařízením, kterým má být dítě svěřeno do péče. Povinnost předběžného projednání s ústavním zařízením pro výkon ústavní výchovy se samozřejmě uplatní pouze za předpokladu, že to nastalá situace umožňuje. Tato povinnost má spíše organizačně-informační charakter, nejedná se rozhodně o zákonnou povinnost sociálních pracovníků, což je dáno i tím, že postup zahrnující předchozí projednání s ústavním zařízením nemusí být v praxi ve všech případech realizovatelný. Ústavní zařízení označené v rozhodnutí soudu má povinnost přijmout dítě i v případě, že s ním umístění dítěte nebylo předem projednáno, neboť i zákon č. 109/2002 Sb. výslovně stanoví, že školská zařízení pro výkon ústavní výchovy poskytují péči dětem, u nichž bylo nařízeno předběžné opatření podle § 76a občanského soudního řádu. Pokud bude v návrhu uvedena fyzická osoba, doporučuje se spolu s návrhem předat soudu písemný souhlas této fyzické osoby, avšak opět s výhradou, že to bude s ohledem na časovou tíseň možné.

Ohledně označování osoby, do jejíž péče má být dítě předáno, je třeba dále uvést, že žádný právní předpis nestanoví obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností povinnost navrhnout svěřením dítěte do péče jen některým fyzickým nebo právnickým

osobám. V některých případech dětí, u nichž je třeba nařídit předběžné opatření, může být vhodným řešením jejich umístění do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc podle § 42 zákona. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, který zvažuje možnost umístění dítěte do tohoto zařízení, však musí při hodnocení vhodnosti tohoto řešení velmi pečlivě a odpovědně posoudit, zda je v možnostech konkrétního zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytnout dítěti potřebnou odbornou péči, a to s ohledem na specifické potřeby každého jednotlivého dítěte (v závislosti na tom, zda jde o dítě osiřelé, zanedbávané, týrané apod.). V naprosté většině případů nebude postačovat pouze způsobilost zařízení zajistit dítěti uspokojení základních životních potřeb, tj. stravování a ubytování. Naopak bude zapotřebí zajistit dítěti rovněž kvalifikovanou výchovnou, terapeutickou, poradenskou, rehabilitační či jinou specializovanou péči v souladu s § 42a odst. 1 zákona. Příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností musí ve svém hodnocení vycházet z detailní znalosti parametrů konkrétního zařízení a skutečné kvality poskytovaných služeb (v úvahu je nutno brát personální obsazení zařízení, jeho kapacitu, úroveň vybavení atd.).

Jak bylo již výše uvedeno, je třeba při podání návrhu a při rozhodování o umístění dítěte na základě předběžného opatření do péče konkrétní fyzické či právnické osoby uvažovat o možném vývoji sociálních podmínek dítěte a jeho rodiny a s ohledem na tyto skutečnosti zodpovědně rozhodovat o osudu dítěte.

Půjde-li o osobu fyzickou, je třeba v návrhu uvést její jméno, povolání a bydliště, popřípadě datum narození. Návrh na svěřeni dítěte do péče fyzické osoby je nutno vždy pečlivě zvážit z hlediska účelnosti návrhu, způsobilosti osoby zabezpečit řádnou péči o svěřené dítě a jistoty, že dítě do své péče přijme a že výkon rozhodnutí nebude zmařen. V případě svěřeni dítěte do péče osob vykonávajících pěstounskou péči na přechodnou dobu lze v návrhu na vydání předběžného opatření uvést pouze osoby, které jsou krajským úřadem zařazeny do evidence osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči po přechodnou dobu podle § 27a zákona. Půjde-li o zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo o zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, je třeba uvést jeho přesný název a sídlo.

5. Návrh doručí obecní úřad obce s rozšířenou působností příslušnému soudu nejlépe osobně. Při tom sdělí současně soudci jméno, adresu a telefonní číslo zaměstnance, který poskytne soudu součinnost při výkonu rozhodnutí. V odůvodněných případech rovněž upozorní soudce na skutečnost, že podle poznatků navrhovatele bude při případném výkonu předběžného opatření potřebná součinnost orgánu Policie ČR. Soud je povinen o návrhu rozhodnout **bezodkladně, nejpozději do 24 hodin poté, co byl návrh podán**. Občanský soudní řád zpřesňuje počítání lhůt tak, že lhůty určené podle hodin končí uplynutím hodiny, která se svým označením shoduje s hodinou, kdy došlo ke skutečnosti určující počátek lhůty.

Předběžným opatřením předseda senátu nařídí, aby dítě bylo předáno do péče fyzické osoby nebo zařízení, které v usnesení označí, zpravidla půjde o fyzickou osobu nebo zařízení, které označil obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém návrhu a se kterými přijetí dítěte předem projednal.

Při nařízení předběžného opatření nemusí být nezletilý zastoupen.

6. Usnesení o nařízení předběžného opatření se doručuje účastníkům (zpravidla půjde o rodiče, o obecní úřad obce s rozšířenou působností jako navrhovatele a o osobu nebo zařízení, jimž má být dítě svěřeno) až při provedení výkonu tohoto předběžného opatření. Účastníkům, kteří nebyli při provedení výkonu přítomni, doručí usnesení dodatečně soud příslušný podle místa bydliště dítěte (§ 88 písm. c) občanského soudního řádu) spolu s vyrozuměním, že byl proveden jeho výkon. Rozhodnutí o předběžném opatření je vykonatelné vyhlášením, pokud k vyhlášení nedošlo, je vykonatelné, jakmile bylo vydáno (vyhotoveno jeho písemné znění).

7. Nařídil-li soud předběžným opatřením, aby nezletilé dítě bylo předáno do péče určené osoby nebo zařízení, postará se soud o to, aby toto rozhodnutí bylo také **bezodkladně vykonáno**. Podle vyhlášky Ministerstva spravedlnosti č. 37/1992 Sb., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy dohodne předseda okresního soudu pro dobu mimo rozvrženou pracovní dobu a dny pracovního klidu dosažitelnost soudce a též dosažitelnost vykonavatele nebo jiného zaměstnance soudu, kterého pověří úkony výkonu rozhodnutí podle ustanovení § 273a občanského soudního řádu, ledaže soudce výslovně prohlásí, že zabezpečí výkon předběžného opatření sám. Pro výkon rozhodnutí se přiměřeně použije Instrukce MS, MV, MZ, MŠMT a MPSV, kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS- Org.

K provedení výkonu rozhodnutí o předběžném opatření soudem je nezbytná součinnost zaměstnance obecního úřadu obce s rozšířenou působností zařazeného do „systému vyrozumění“.

K zabezpečení této součinnosti je nutné, aby příslušní pracovníci byli zařazeni do "systému vyrozumění", který obecní úřady obcí s rozšířenou působností individuálně zpracovávají s přihlédnutím k místním podmínkám. Je nutné, aby obecní úřady obcí s rozšířenou působností vypracovaly seznam pracovníků s dohodnutou pracovní pohotovostí, kteří odpovídají za součinnost při výkonu rozhodnutí o předběžném opatření, včetně adres jejich bydliště a telefonního spojení, a předaly aktualizovaný seznam okresním soudům a orgánům Policie ČR.

Osoba nebo zařízení, které mají dítě převzít a jsou označeny v usnesení soudu, jsou povinny dítě bezodkladně převzít. Zdravotnické zařízení nesmí dítě odmítnout z důvodu nepředložení průkazu pojištěnce.

Zaměstnanec obecního úřadu obce s rozšířenou působností podá této osobě nebo zařízení základní informace o dítěti alespoň ústně, včetně základních informací o jeho zdravotním stavu, které má k dispozici, popřípadě předá i léky, které dítě užívá. Přitom platí přiměřeně postup stanovený v § 8 odst. 2 Instrukce ze dne 5. 4. 2007, č.j. 142/2007-ODS- Org. kterou se upravuje postup při výkonu soudních rozhodnutí o výchově nezletilých dětí, podle něhož zaměstnanec obecního úřadu obce s rozšířenou působností zajistí pro účely umístění dítěte do ústavu lékařský posudek o zdravotní způsobilosti k umístění dítěte do ústavu a písemné vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte. To lze zpravidla zajistit až po odebrání dítěte z péče toho, u něhož podle usnesení o předběžném opatření dítě nemá být, to znamená v průběhu výkonu rozhodnutí. Při přijetí dítěte k pobytu

do diagnostického ústavu předkládá obecní úřad obce s rozšířenou působností předběžné opatření soudu a další doklady uvedené v § 5 odst. 5 zákona č. 109/2002 Sb. Není-li možno ze závažných důvodů při přijetí dítěte na základě předběžného opatření předložit některé z dokladů uvedených v § 5 odst. 5 zákona č. 109/2002 Sb., s výjimkou rozhodnutí o předběžném opatření a písemného vyjádření lékaře o aktuálním zdravotním stavu dítěte, zajistí obecní úřad obce s rozšířenou působností jejich předložení bez zbytečného odkladu dodatečně.

8. V případě, že soud návrhu na vydání předběžného opatření nevyhoví, může se obecní úřad obce s rozšířenou působností za podmínek stanovených občanským soudním řádem proti rozhodnutí soudu odvolat. Odvolací řízení probíhá podle obecných ustanovení občanského soudního řádu.

Zrušit rozhodnutí o předběžném opatření je oprávněn předseda senátu soudu příslušného podle bydliště dítěte (ustanovení § 77 odst. 2 občanského soudního řádu).

9. Jestliže o předběžném opatření rozhodoval jiný soud než soud ve smyslu ustanovení § 88 písm. c) občanského soudního řádu, předá tento soud po provedení výkonu předběžného opatření věc neprodleně soudu příslušnému podle obecného ustanovení, tedy soudu, v jehož obvodu má dítě bydliště (nejde-li o totožný soud). Tento soud pak bezodkladně zahájí i bez návrhu řízení o výchově nezletilého a ustanoví dítěti opatrovníka.

Předběžné opatření trvá po dobu 1 měsíce od jeho vykonatelnosti, s výjimkou předběžného opatření o svěření dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu, u něhož po uplynutí doby 3 měsíců od vykonatelnosti předběžného opatření může být, nebude-li mít soud podklady pro rozhodnutí ve věci, trvání předběžného opatření prodlouženo; bylo-li před uplynutím této doby zahájeno řízení ve věci samé, může soud předběžné opatření opakovaně prodloužit o jeden měsíc tak, aby celková doba trvání předběžného opatření nepřesáhla 6 měsíců. Poté lze dobu trvání předběžného opatření výjimečně prodloužit jen tehdy, nebylo-li z vážných důvodů a objektivních příčin možné v této době skončit důkazní řízení ve věci samé (§ 76a odst. 4 občanského soudního řádu) . Předběžné opatření trvá až do doby, než se stane vykonatelným rozhodnutí, jímž se toto řízení končí. Rodiče nezletilého, orgán sociálně-právní ochrany a opatrovník mohou kdykoliv soudu navrhnout zrušení předběžného opatření. O návrhu musí soud rozhodnout bezodkladně, nejpozději do sedmi dnů. Byl-li návrh zamítnut, může jej oprávněná osoba, neuvede-li v něm jiné důvody, opakovat až po uplynutí 14 dnů od právní moci rozhodnutí o zamítnutí (§ 76a odst. 5 občanského soudního řádu).

Bylo-li dítě předběžně svěřeno do péče fyzické osoby, poskytne obecní úřad obce s rozšířenou působností této osobě právní pomoc při sepsání a podání návrhu na svěření dítěte (ustanovení § 45, § 45a zákona o rodině, ve znění pozdějších předpisů).

Poskytnul-li obecní úřad dítěti, které se ocitlo bez péče přiměřené jeho věku, zejména v důsledku úmrtí rodičů nebo jejich pobytu ve zdravotnickém zařízení, neodkladnou péči, posoudí vždy obecní úřad obce s rozšířenou působností, zda opatření obecního úřadu je dostatečné (ustanovení § 15 odst. 2 zákona),

především je-li potřeba neodkladné péče jen krátkodobá a o dítě je jinak řádně postaráno.

Mgr. Kateřina Příhodová
Pověřená řízením odboru rodinné politiky a rovnosti žen a mužů